

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De BV-m: zwevend tussen nut en noodzaak

Driessen, E.M.M.A.; Moor, T. de

Citation

Driessen, E. M. M. A., & Moor, T. de. (2021). De BV-m: zwevend tussen nut en noodzaak. *Nederlands Juristenblad*, 96(31), 2595-2598. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3278543>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3278543>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De BV-m: zwevend tussen nut en noodzaak

Esmée Driessen & Tine De Moor¹

Een voorstel met de uitgangspunten van een maatschappelijke BV, de BV-m, is in maart van dit jaar in consultatie gegaan. De doelstellingen van de BV-m zijn lovenswaardig, maar de uitwerking ervan is in het huidige voorstel zowel te beperkend, want alleen van toepassing op de BV, als te ruim met betrekking tot de transparantie- en participatieverplichtingen. Wil het voorstel echt werk maken van het stimuleren en faciliteren van sociaal ondernemerschap, dan is er nog werk aan de winkel. De minister zou er dan ook goed aan doen om het voorstel nog eens kritisch tegen het licht te houden en daarbij inspiratie op te doen bij al bestaande labels als de Code Sociaal Ondernemen en B-corp, maar ook bij de sociale ondernemingen die niet de BV maar andere rechtsvormen gekozen hebben om hun maatschappelijke doelstellingen vorm te geven.

1. Inleiding

Als het aan de minister en de Kamer ligt, wordt het binnenkort mogelijk om een maatschappelijke BV, afgekort BV-m, 'op te richten'. Een voorstel met de uitgangspunten van de BV-m is in maart van dit jaar in consultatie gegaan.² De BV-m is volgens het voorstel speciaal bedoeld voor maatschappelijke ondernemingen. Dit zijn ondernemingen die door middel van ondernemerschap bij willen dragen aan (het oplossen van) een maatschappelijk opgave. Het kan daarbij gaan om een sociaal doel (bijvoorbeeld re-integratie in de arbeidsmarkt, creëren van alternatieve werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt), maar evengoed om het bijdragen aan duurzaamheidsdoelen of doelen zoals we ze onder meer in de Sustainable Development Goals (SDG) terugvinden.³ Hoewel het BV-m-voorstel spreekt van maatschappelijke ondernemingen, is de term sociale onderneming in Nederland gangbaarder. In het vervolg van dit artikel spreken wij daarom van een sociale

onderneming. Het meest in het oog springende kenmerk van een sociale onderneming is dat zij, anders dan 'gewone' ondernemingen, niet is gericht op winstmaximalisatie, maar onderneemt onder het adagium van (maatschappelijke) 'impact first'. De maatschappelijke missie staat voorop en het ondernemerschap is een middel om aan deze missie te werken. Naast deze 'impact first'-gedachte zijn ook transparantie en participatie van de relevante doelgroep belangrijke kenmerken van de sociale onderneming. Of, zoals de Europese Commissie het verwoordt:

'A social enterprise is an operator in the social economy whose main objective is to have a social impact rather than make a profit for their owners or shareholders. It operates by providing goods and services for the market in an entrepreneurial and innovative fashion and uses its profits primarily to achieve social objectives. It is managed in an open and responsible

De maatschappelijke missie staat voorop en het ondernemerschap is een middel om aan deze missie te werken

Auteurs

1. Prof. dr. T. De Moor is hoogleraar Social Enterprise & Institutions for Collective Action aan de Rotterdam School of Management (Erasmus Universiteit Rotterdam). Mr. E.M.M.A. Driessen is Thorbeckefellow en promovenda op het gebied van Right to Challenge en burgerinitiatieven, verbonden aan de afdeling Staats- en Bestuursrecht van de Universiteit Leiden.

Noten

2. Zie <https://internetconsultatie.nl/bvm> voor de betreffende consultatie en bijbehorende documenten. Voor een samenvatting van de ingediende reacties zie <https://socialfinancematters.nl/kunnen-alleen-bvs-sociale-ondernemingen-zijn-dit-zijn-de-reacties-op-de-bvm/>.
3. Voor meer info over SDG zie: www.sdg-nederland.nl/.

Anders dan in veel andere landen die een op de BV-m lijkende constructie kennen, zal de Nederlandse variant geen wettelijk verplichte winstklem hebben

*manner and, in particular, involves employees, consumers and stakeholders affected by its commercial activities.*⁴

Bekende voorbeelden van sociale ondernemingen zijn Tony Chocolonely en Fairphone.⁵

De directe aanleiding voor de juridische erkenning van de BV-m is gelegen in het regeerakkoord uit 2017 en een initiatiefvoorstel van Tweede Kamerlid Eppo Bruins (CU).⁶ In het regeerakkoord staat dat *'er meer passende regels en ruimte [komen] voor ondernemingen met sociale of maatschappelijke doelen.'*⁷ In brede zin gaat het dus om het faciliteren en stimuleren van sociaal ondernemerschap. Dat dit nodig is constateerde de SER al in 2015: sociale ondernemers hebben met diverse knelpunten te maken, zoals een beperkte (h)erkenning van hun op maatschappelijke impact gerichte bedrijfsvoering door de overheid, het bedrijfsleven en de maatschappij, problemen bij het meten van deze impact en het verkrijgen van (overheids)financiering, met name het binnenslepen van (aanbestedingsplichtige) overheidsopdrachten.⁸ Kern van deze knelpunten is het hybride karakter van deze organisaties, die immers door middel van economische methodes (ondernemerschap) een maatschappelijk doel nastreven. Dit hybride karakter maakt sociale ondernemingen voor de buitenwereld lastig te categoriseren. Zij zijn geen 'gewone' op winst gerichte ondernemingen, maar ook geen charitatieve instellingen. De afgelopen jaren zijn sociale ondernemingen meermaals het onderwerp van onderzoek geweest en is gebleken dat de genoemde knelpunten een terugkerend verschijnsel zijn.⁹ Om binnen het bredere thema van het faciliteren van sociaal ondernemerschap iets te doen aan de (h)erkenning van sociale ondernemingen, wordt daarom de BV-m in het leven geroepen.

In dit artikel gaan wij in op de vraag of en hoe de gepresenteerde uitgangspunten van de BV-m tegemoetkomen aan de werkwijze van sociaal ondernemers en de knelpunten waarmee zij te maken hebben.¹⁰ Hiertoe schetsen wij in paragraaf 2 de belangrijkste uitgangspunten van het BV-m-voorstel en behandelen wij in paragraaf 3 de belangrijkste punten die een risico vormen voor de (h)erkenning van sociaal ondernemers. In paragraaf 4 doen wij enkele aanbevelingen die recht doen aan het brede palet aan sociaal ondernemers dat actief is – en derhalve goed passen bij de wens om sociaal ondernemerschap te faciliteren.

2. Hoe ziet de BV-m eruit?

Vooropgesteld moet worden dat de BV-m geen aparte categorie binnen de rechtsvormen vormt. Er wordt, met andere woorden, dus geen nieuwe rechtspersoon of modaliteit op een al bestaande rechtsvorm in boek 2 BW geïntroduceerd. In plaats daarvan kan, wanneer aan een aantal voorwaarden wordt voldaan, de sociale onderneming als

BV-m worden ingeschreven in het handelsregister. Het gaat bij de BV-m dus om een wettelijk toegestaan naamlabel voor *bepaalde* sociale ondernemingen.

De basis van de BV-m is de reeds bestaande BV en alle wetgeving die hierop van toepassing is. Wie aan een aantal zeer ruim geformuleerde en laagdrempelige eisen voldoet mag, wanneer de wet eenmaal van kracht is, zich een BV-m noemen. Zo moet in de statuten van de BV-m worden opgenomen dat zij een bepaald maatschappelijk belang of doel bevordert dan wel nastreeft¹¹ en moeten de bestuurders van de BV-m ten overstaan van een notaris verklaren een BV-m te willen vormen. De notaris gaat vervolgens na of de statuten overeenkomen met de BV-m-kenmerken, waarna de BV als BV-m kan worden ingeschreven in het handelsregister.

Anders dan in veel andere landen die een op de BV-m lijkende constructie kennen, zal de Nederlandse variant geen wettelijk verplichte winstklem hebben. Hierdoor wordt de BV-m niet wettelijk verplicht om een bepaald percentage van de winst in de maatschappelijke missie te (her)investeren. Reden om geen klem op te nemen, aldus de minister, is dat deze het ondernemerschap van de sociale onderneming mogelijk te zeer beknot. Echter, een dergelijke klem zou wel betere garanties bieden op het financieel borgen van de maatschappelijke doelstellingen. Daarnaast bevat het voorstel een zeer summiere transparantieverplichting: er moet jaarlijks een maatschappelijk jaarverslag worden opgesteld. Aan dit jaarverslag worden echter geen specifieke eisen gesteld.

3. Waarom de BV-m zweeft tussen nut en noodzaak

Zoals aangegeven in paragraaf 1, kampen sociaal ondernemers met diverse knelpunten. Het primaire knelpunt dat het BV-m-voorstel moet wegnemen is het gebrek aan (h)erkenning en zichtbaarheid als sociale onderneming en past daarmee binnen een bredere politieke wens om sociaal ondernemerschap te faciliteren en te stimuleren. De vraag is of sleutelen aan het handelsregister voor dit soort ambities de juiste plek is én – belangrijker nog – of de voorgestelde BV-m voldoende tegemoetkomt aan de bredere gesignaleerde knelpunten. Op basis van het consultatievoorstel kan geconcludeerd worden dat de BV-m zoals voorgesteld zowel te beperkend als te ruim is, zoals we hierna uiteenzetten. Dit vormt een risico voor de doelstellingen die het wetsvoorstel nastreeft.

Risico 1: Waarom alleen de BV?¹²

Het eerste mankement is dat het voorstel alleen van toepassing is wanneer voor een BV wordt gekozen. Hoewel veel sociale ondernemingen in Nederland inderdaad een BV zijn, komen ook andere vormen voor, zoals een stichting en de coöperatie. Bovendien is het met het bestaande rechtspersoneninstrumentarium al lang mogelijk om de

maatschappelijke missie te borgen en tegelijkertijd ondernemend te zijn, hetgeen uit de praktijk ook al blijkt. Het enige nadeel van de bestaande vormen is dat deze maatwerk vereisen en daarmee kostbaar zijn. Wat dat betreft kan de BV-m verlichting brengen. Maar zoals gezegd geldt dat alleen voor de sociale ondernemingen die al een BV zijn. Wie voor een andere rechtsvorm heeft gekozen, kan ervoor kiezen om op de ingeslagen weg door te gaan en daarmee niet te profiteren van de mogelijke extra (h)erkenning. Een andere mogelijkheid is dat deze organisaties zich laten omvormen tot een BV, waardoor de status van BV-m bereikbaar wordt. Dat gaat dan wel ten koste van de specifieke modaliteiten die bijvoorbeeld een coöperatie biedt om de leden-aandeelhouders een rol te bieden in het mede (be)sturen van de organisatie en dat terwijl de nauwe betrokkenheid van de leden-aandeelhouders (in hun rol van consument of producent) eveneens het borgen van de maatschappelijke doelstellingen kan bevorderen. In deze zin kan de nieuwe wetgeving ervoor zorgen dat juist ondernemingen die nu al als sociale onderneming actief zijn – en daarbij ook gewone burgers de kans geven om mee te investeren in door maatschappelijke doelstellingen gedreven ondernemingen – uitgesloten worden van de bijkomende mogelijkheden die de BV-m biedt, enkel omdat zij het BV-jasje niet (willen) aantrekken. De vele (coöperatieve) sociale ondernemingen die Nederland inmiddels rijk is dreigen zo om louter juridisch-technische redenen buiten de boot te vallen, terwijl het consultatievoorstel daar geen steekhoudende argumenten voor weet te geven.¹³ Dit is bijzonder jammer, want op deze wijze blijven vele burgers die bijdragen tot maatschappelijke meerwaarde en zonder primair de financiële meerwaarde te zoeken in de kou staan. En dat terwijl net de coöperatieve sociale onderneming kansen kan bieden om niet alleen de ondernemers, maar ook bereidwillige burgers te betrekken in deze vorm van ondernemen. Hoewel het voorstel op bovenstaand punt dus te beperkend is, is het op het gebied van transparantie en participatie weer te vrijblijvend, waardoor het risico op greenwashing bestaat.

De vele (coöperatieve) sociale ondernemingen die Nederland inmiddels rijk is dreigen zo om louter juridisch-technische redenen buiten de boot te vallen

Risico II: mogelijke greenwashing door te summieren en vrijblijvende transparantie- en participatieverplichtingen

Als gezegd bevat het voorstel zeer summieren transparantieverplichtingen. Transparantie en participatie van de relevante doelgroep in de (bedrijfsvoering van de) onderneming zijn echter juist kenmerkende factoren van een sociale onderneming zoals de Europese Commissie die ziet. Private labels die sociale ondernemingen momenteel al bij wijze van zelfregulering gebruiken, verwachten hogere standaarden dan de verplichtingen die het BV-m-voorstel voorschrijft. Voorbeelden van deze private labels zijn de Code Sociaal Ondernemen en het internationale B-corp.¹⁴ Ook voorziet het wetsvoorstel nauwelijks in regels die ervoor moeten zorgen dat de sociale onderneming de *impact-first*-gedachte op langere termijn blijft voorstaan. Algemene frases uit het consultatievoorstel dat het maatschappelijk doel voorop moet staan bij het bestemmen van de winst en het doen van uitkeringen in combinatie met een maatschappelijk jaarverslag zijn wel érg vrijblijvend. Daarbij moet in het achterhoofd worden gehouden dat de notaris alleen bij de inschrijving in het handelsregister – en dus niet gedurende de bedrijfsvoering – nagaat of de onderneming een maatschappelijk doel nastreeft. Bij de inschrijving wordt niet gecontroleerd of en hoe waarden als transparantie en participatie van de relevante doelgroep worden geborgd. De eerdergenoemde private labels verlangen bij inschrijving wel bewijs dat de onderneming er een transparante handels-

4. https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en.

5. Zie voor andere voorbeelden www.social-enterprise.nl/onze-leden.

6. E. Bruins, *Ondernemen met een maatschappelijke missie*, ChristenUnie 2018.

7. Regeerakkoord Rutte III, *Vertrouwen in de toekomst*, 's-Gravenhage: 2017, p. 33.

8. SER, *Sociale ondernemingen: een verkennend advies*, 's-Gravenhage: 2015.

9. Een greep: N. Bosma, H. Hummels & E. Manunza e.a., *Versnelling en verbreding van sociaal ondernemerschap. Een onderzoek naar de wenselijkheid van nieuwe juridische kaders*, Universiteit Utrecht, 2019; OECD, *Boosting social entrepreneurship and social enterprise development in the Netherlands*, Paris, 2019; KPMG en Nyenrode, *Stimuleren van (h)erkenning van sociale ondernemingen*, Amstelveen, 2020;

PWC, *Prille kansen: de samenwerking tussen sociale ondernemingen en gemeenten in Nederland*, Amsterdam, 2018; BMC, *Versterken sociaal ondernemerschap. Knelpunten die sociaal ondernemers tegenkomen en voorstellen voor maatregelen om deze weg te nemen*, Amersfoort, 2020.

10. Onlangs zijn in het *Maandblad voor Ondernemingsrecht* enkele artikelen verschenen die het BV-m-voorstel bezien vanuit een ondernemingsrechtelijke bril: Chr. M. Stokkermans, 'Naar een wettelijke verankering van de maatschappelijke onderneming', *MvO* 2021 afl. 3-4; en M.J.L.A.M. Zillikens-Loos, Q.M.J.A. Crul & T.A. Schriemer, 'De nieuwe juridische jas voor de maatschappelijke onderneming komt eraan: de BVm', *MvO* 2021 afl. 3-4.

11. Het consultatievoorstel geeft aan dat wordt aangesloten bij de sectoren die ook

in aanmerking komen voor een ANBI-status. Het gaat om de volgende – zeer brede – categorieën: welzijn; cultuur; onderwijs, wetenschap en onderzoek; bescherming van natuur en milieu, daaronder begrepen bevordering van duurzaamheid; gezondheidszorg; jeugd- en ouderenzorg; ontwikkelings samenwerking; dierenwelzijn; religie, levensbeschouwing en spiritualiteit; de bevordering van de democratische rechtsorde; volkshuisvesting; mensenrechten; arbeidsmarktparticipatie en een combinatie van de bovengenoemde doelen.

12. Dit bezwaar wordt veelvuldig aangehaald: Chr. M. Stokkermans, 'Naar een wettelijke verankering van de maatschappelijke onderneming', *MvO* 2021 afl. 3-4; en M.J.L.A.M. Zillikens-Loos, Q.M.J.A. Crul & T.A. Schriemer, 'De nieuwe juridische jas voor de maatschappelijke onderneming

komt eraan: de BVm', *MvO* 2021 afl. 3-4 halen het beide aan. Ook in andere consultatiereacties scoort dit thema hoog: <https://socialfinancematters.nl/kunnen-alleen-bvs-sociale-ondernemingen-zijn-dit-zijn-de-reacties-op-de-bvm/>.

13. Ook België kent al een aantal jaren speciale regelgeving met betrekking tot sociale ondernemingen. Voor het oprichten van een sociale onderneming gelden – net als waarschijnlijk binnenkort in Nederland – bepaalde voorwaarden. In de Belgische praktijk is gebleken dat de meeste sociale ondernemingen coöperaties zijn, waardoor bij de herziening van het Belgisch vennootschapsrecht alle sociale onderneming onder het coöperatieve vennootschapsrecht werden gebracht.

14. www.codesocialeondernemingen.nl/ en <https://bcorporation.net/>.

wijze op nahoudt en participatie van de doelgroep mogelijk is. Bovendien controleren zij wél tussentijds, om zo het risico op greenwashing te verkleinen.

Risico III: een vraagstuk in ontwikkeling

Daarnaast speelt ook nog een veel breder vraagstuk: datgene wat wij nu als samenleving belangrijk vinden om te borgen als maatschappelijk verantwoord ondernemen, met name op sociaal en ecologisch vlak, is ook in beweging. Met een nieuw handelsnaamlabel als de BV-m wordt dit vastgelegd voor vele jaren, terwijl het debat nog volop in evolutie is. Zo kan de vraag gesteld worden of het niet beter zou zijn om voor de sociale onderneming – als onderneming met oog voor de maatschappelijke impact van haar activiteiten – niet zozeer het beperken van negatieve impact, als wel het stimuleren van positieve impact als leidraad te nemen. Dit om grote hedendaagse uitdagingen als klimaatverandering het hoofd te kunnen bieden. Daarbij komt nog dat de grote ommezwaai die nodig is niet alleen van nieuwe ondernemingen kan komen, en dat ook buiten de wereld van sociale ondernemingen gestreefd moet worden naar het inperken van negatieve gevolgen op mens en klimaat. Sociale ondernemingen geven vaak richting aan innovatie, en zetten de reguliere bedrijfswereld vaak aan tot nadenken en hervormen, maar idealiter toetst en verbetert de reguliere bedrijfswereld ook zonder externe druk zijn productieprocessen voortdurend, zodat de negatieve impact omgevormd kan worden tot een positieve bijdrage. Het ‘in the picture’ zetten van sociale ondernemingen met een nieuw label kan helpen om dat proces te versnellen, maar evengoed zou er aandacht moeten zijn voor de pionierende sociale onderneming die haar ideeën verspreid ziet, haar producten soms ook gekopieerd ziet door het reguliere bedrijfsleven, maar daarna geen reden van bestaan meer heeft. Ook hier is het de vraag of de BV-m daartoe kan bijdragen en of er geen andere maatregelen noodzakelijk zijn om de ontwikkeling van een ‘nieuwe economie’ te versnellen.

Het bovenstaande betekent dat het BV-m-voorstel, met als belangrijkste doelstelling zorgen voor meer (h)erkenning van sociale ondernemingen, slechts voor partiële (h)erkenning kan zorgen. Om écht werk te maken van de (h)erkenning van alle sociale ondernemingen zullen echter alsnog andere sporen bewandeld moeten worden.

4. Conclusie

Tot slot dringt zich de vraag op: wat dan wel? Als het introduceren van de BV-m *zoals voorgesteld* niet zo handig is, hoe krijgen de inspanningen die sociale ondernemingen leveren dan wel de (h)erkenning die ze verdienen, maar ook nodig hebben om hun toekomst te verzekeren?

De aandacht zou in de eerste plaats moeten gaan naar andere knelpunten waar sociaal-ondernemers tegen-

De problemen waar sociale ondernemingen mee worstelen zijn volgens ons beter aan te pakken buiten het wetgevings-kader om

aan lopen. In paragraaf 1 gaven wij al aan dat het daarbij gaat om de meetbaarheid van hun impact, het contact met de overheid en het verkrijgen van (overheids)financiering. De invoering van de BV-m verandert niets aan deze knelpunten. Om hier toch wat aan te doen, heeft de minister aangegeven om ook het ‘ecosysteem’ rondom sociale ondernemingen te stimuleren. Hiermee doelt de minister op het breder onder de aandacht brengen van (de werkwijze van) sociaal ondernemers en het eenvoudiger maken om in contact te komen met relevante (overheids)partijen. Denk dan aan informatie- en kennisdeling tussen sociaal ondernemers onderling en tussen sociaal ondernemers en de overheid, onderzoek naar het meetbaar maken van impact, het stimuleren van sociaal ondernemerschap in het inkoopbeleid en het aanstellen van een verbindingsofficier die contacten kan leggen tussen sociaal ondernemers en de overheid.¹⁵ De problemen waar sociale ondernemingen mee worstelen zijn volgens ons beter aan te pakken buiten het wetgevingskader om. Wanneer het versterken van het ecosysteem goed wordt aangepakt zal dit leiden tot meer kennis over de werkwijze van sociale ondernemingen. Uiteindelijk zorgt het versterken van dit ecosysteem dus ook voor het vergroten van (h)erkenning. Het grote verschil met de BV-m is dat dit ecosysteem voor alle sociale ondernemingen kan gelden, ongeacht hun juridische vorm.

Kortom, de doelstellingen van de BV-m zijn lovenswaardig, maar de uitwerking ervan zowel te beperkend (alleen van toepassing op de BV) als te ruim (transparantie- en participatieverplichtingen), met alle risico's van dien. Wil het voorstel echt werk maken van het stimuleren en faciliteren van sociaal ondernemerschap, dan is er dus nog wat werk aan de winkel. De minister doet er dan ook goed aan om het voorstel nog eens kritisch tegen het licht te houden en daarbij inspiratie op te doen bij al bestaande labels als de Code Sociaal Ondernemen en B-corp, maar ook bij de sociale ondernemingen die niet de BV maar andere rechtsvormen gekozen hebben om hun maatschappelijke doelstellingen vorm te geven. •

¹⁵. Brief van de Minister van EZK over de kabinetsinzet Sociaal Ondernemen, d.d. 10 juli 2020.